

*Katarzyna Właźlak**

UWAGI W SPRAWIE WSPÓŁPRACY ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

1. WPROWADZENIE

Prawne warunki do inicjowania i rozwoju współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi tworzy ustawa z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie¹ (dalej zwana u.dz.p.w.). Współpraca ta realizowana jest, w ramach prowadzonej działalności, w sferze zadań publicznych określonych w tej ustawie. Za jeden z istotnych mankamentów współpracy uważa się niejasny proces jej programowania². Wiele aspektów planowania współpracy z organizacjami pozarządowymi budzi wątpliwości zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie. Dotyczą one zwłaszcza podmiotowego zakresu współpracy, istoty prawnej samych programów oraz uchwał określających zasady konsultacji w sprawie tych programów. Kontrowersje wzbudza również charakter terminu, w jakim mają być podjęte programy, treść tych aktów, a wreszcie możliwość ich realizacji. Ograniczone ramy opracowania nie pozwalają na przedstawienie powyższych problemów w sposób kompleksowy, a jedynie na wskazanie wybranych ich elementów.

Do uchwalania programów współpracy z organizacjami pozarządowymi upoważnione są zarówno organy jednostek samorządu terytorialnego, jak i organy administracji rządowej. W myśl przepisu art. 5a u.dz.p.w. programy współpracy kształtowane są przez jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, przy czym ustawodawca wyróżnia dwa rodzaje tych aktów, przyjmując za podstawę okres ich obowiązywania. Jednym z nich jest roczny program współpracy, który organy jednostek samorządu terytorialnego uchwalają obligatoryjnie, inny to program wieloletni mający charakter fakultatywny.

* Dr, Katedra Prawa Administracyjnego i Nauki Administracji, Wydział Praw i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego.

¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 ze zm.

² A. Sobczak, *Formy współpracy organizacji pozarządowych z administracją publiczną [w:] Dziesięć lat reformy ustrojowej administracji publicznej w Polsce*, Ogólnopolska konferencja naukowa Łańcut, 12-14 czerwca 2008 r., red. J. Parchomiuk, B. Ulijasz, E. Kruk, Warszawa 2009, s. 678.

W przypadku organów administracji rządowej formułuje się jedynie możliwość tworzenia programów współpracy z organizacjami pozarządowymi przyjmowanymi na okres od roku do 5 lat. Ponadto minister właściwy ds. zabezpieczenia społecznego może opracować resortowe oraz rządowe programy wspierania rozwoju organizacji pozarządowych.

2. PODMIOTOWY ZAKRES WSPÓŁPRACY

Omawiane tu programy administracji publicznej odnoszą się do współpracy z organizacjami pozarządowymi w rozumieniu art. 3 ust. 2 u.dz.p.w. oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego, wymienionymi w art. 3 ust. 3 u.dz.p.w. Podmioty te określane są w literaturze przedmiotu jako *zrównane z organizacjami pozarządowymi*³. W zasadzie pojęcie organizacji pozarządowej jest szersze od pojęcia organizacji pożytku publicznego. Może tu jednak powstać pytanie, czy programy współpracy organów administracji publicznej mają uwzględniać także współpracę z organizacjami pozarządowymi, do których, zgodnie z dyspozycją art. 3 ust. 4 u.dz.p.w., nie stosuje się działu II ustawy dotyczącego działalności pożytku publicznego. W normatywnym ujęciu organizacji pożytku publicznego nie mieszczą się partie polityczne i utworzone przez nie fundacje, związki zawodowe i organizacje pracodawców oraz samorządy zawodowe (w rozumieniu ustawy organizacjami pożytku publicznego nie są również stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego i spółdzielnie socjalne).

Niemniej przepisy art. 5a-5c u.dz.p.w., stanowiąc o *programach współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3*, nie odróżniają organizacji pozarządowych będących organizacjami pożytku publicznego od takich, które statusu tego nie mogą uzyskać. Takiego też rozróżnienia nie zawierają przepisy ustaw samorządowych⁴, jak i ustawy z zakresu materialnego prawa administracyjnego, które wprost formułują

³ Zob. A. Duk-Majewska, *Zasady współpracy organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi* [w:] *Standardy wykonywania władzy publicznej*, red. K. Miaskowska-Daszkiewicz, R.M. Pal, Lublin – Stalowa Wola 2008, s. 160; *też*, *Współpraca samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi* [w:] *Samorząd terytorialny w Polsce i w Europie. Doświadczenia i dylematy dalszego rozwoju*, red. J. Slugocki, Bydgoszcz 2009, s. 359; S. Kaczorowska, *Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi na przykładzie miasta Legnicy* [w:] *Samorząd terytorialny w Polsce...*, s. 374.

⁴ Por. art. 7 ust. 1 pkt 19 ustawy z 8.3.1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.), art. 4 ust. 1 pkt 22 ustawy z 5.6.1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592 ze zm.) oraz art. 12 ust. 1 pkt 4 ustawy z 5.6.1998 r. o samorządzie województwa (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590 ze zm.).

obowiązek współdziałania organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi przy realizacji zadań publicznych⁵. Zakres podmiotowy programów, o których mowa w art. 5a-5c u.dz.p.w., powinien rozciągać się na wszystkie kategorie organizacji pozarządowych. Inaczej rzecz ujmując, program współpracy dotyczy organizacji pozarządowych w ogóle, a nie tylko organizacji pożytku publicznego. Ważne jest, aby były to organizacje prowadzące działalność w zakresie odpowiadającym zadaniom organów administracji publicznej i odpowiednio do terytorialnego zakresu ich działania. W praktyce istnieją jednak przypadki przyjmowania programów współpracy dotyczących niemal wyłącznie organizacji pożytku publicznego lub dużych organizacji pozarządowych o stosunkowo silnej pozycji.

3. ISTOTA PRAWNA PROGRAMÓW WSPÓŁPRACY

Odpowiedzialność za przygotowanie projektu programu współpracy jednostki samorządu terytorialnego, przedkładanego do uchwalenia na sesji rady/sejmiku, ponosi – z racji swojej ustrojowej roli w samorządzie – organ wykonawczy, który, po podjęciu stosownej uchwały przez organ stanowiący, odpowiada również za wdrożenie programu. Ponadto organ wykonawczy zobowiązany jest przedłożyć organowi stanowiącemu oraz opublikować w Biuletynie Informacji Publicznej sprawozdanie z realizacji programu. W orzecznictwie administracyjnym przyjmuje się, że uchwała w sprawie programu współpracy z organizacjami pozarządowymi nie należy do kategorii aktów prawa miejscowego⁶. Z tym stanowiskiem wypada się zgodzić. O braku norm powszechnie obowiązujących, o charakterze generalnym i abstrakcyjnym, świadczą elementy programu, o których mowa w art. 5a ust. 4 u.dz.p.w. Ustawodawca nie wyraził również woli obowiązkowej publikacji programów współpracy w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Ponadto akty te cechują się zmiennością: są uchwalane corocznie. Nawet okres realizacji programów wieloletnich wskazywany ma być wprost w programie.

Programy współpracy są wyrazem lokalnej i regionalnej polityki współdziałania z organizacjami pozarządowymi, która, jak się wydaje, powinna być widoczna także w innych programach zakładających współpracę w różnych

⁵ Zob. art. 2a ust. 2 ustawy z 7.9.1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn. Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.), art. 2 ust. 2 ustawy z 12.3.2004 r. o pomocy społecznej (tekst jedn. Dz.U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362 ze zm.), art. 9 ust. 1 ustawy z 29.7.2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. Nr 180, poz. 1493 ze zm.).

⁶ Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Małopolskiego z 17.11.2004 r. (PN.II.0911-190/04), OSS 2005, nr 1, poz. 17; rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Podlaskiego z 16.12.2008 r. (NK.II.DM.0911-190/08), *Lex* nr 492948.

obszarach zadań publicznych (zwłaszcza w programach przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wspierania osób niepełnosprawnych, w programach pomocy społecznej, na rzecz zatrudnienia, w programach profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii, przemocy w rodzinie). Akty te, niezależnie od ich pośredniego wpływu na sferę zewnętrzną administracji, również są skierowane do organów wykonawczych samorządu, mają zatem charakter tylko wewnętrzny. WSA we Wrocławiu w wyroku z 4.6.2009 r. (III SA/Wr 147/09)⁷ podniósł, że organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego nie jest uprawniony do nakładania – w uchwale ustalającej program współpracy – obowiązków na organizacje współpracujące. W u.dz.p.w. znajduje się bowiem upoważnienie do uchwalenia aktu prawnego o charakterze programowym, zawierającego jedynie normy zadaniowe, a nie normy o charakterze kompetencyjnym⁸.

Taki charakter programu współpracy z organizacjami pozarządowymi nie wyłącza możliwości zaskarżenia do sądu administracyjnego. W przypadku nieuchwalenia programu o charakterze obligatoryjnym każdemu podmiotowi, który ma interes prawny w jego przyjęciu (w tym przede wszystkim organizacji pozarządowej działającej na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego) przysługuje, po bezskutecznym wezwaniu do uchwalenia programu, uprawnienie zaskarżenia jego braku do sądu administracyjnego (na podstawie odpowiednio art. 101a ustawy o samorządzie gminnym, art. 88 ustawy o samorządzie powiatowym oraz art. 91 ustawy o samorządzie województwa)⁹. Zważywszy jednak na fakultatywny charakter wieloletnich programów współpracy, uprawnienie takie dotyczyć może jedynie programów rocznych.

Wewnętrzny charakter obowiązywania cechują się również programy współpracy z organizacjami pozarządowymi, określane przez organy administracji rządowej. Art. 5b ust. 1 u.dz.p.w. stanowi wprost, że programy te mogą być przyjmowane w drodze zarządzenia, ponadto do tych aktów mają zastosowanie przepisy u.dz.p.w., określające treść programów samorządowych. W art. 5b ust. 1 u.dz.p.w. ustawodawca postanowił także, że programy współpracy administracji rządowej z organizacjami pozarządowymi ulegają dezaktualizacji, ich horyzont czasowy ustalono bowiem na okres od roku do 5 lat.

⁷ Lex nr 517521.

⁸ Zob. również wyrok WSA we Wrocławiu z 7.7.2011 r. (III SA/Wr 243/11), <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>, 15.05.2012 r. .

⁹ Z. Wejcman, *Roczne i wieloletnie programy współpracy – metodologia ich tworzenia i implementacji [w:] Nowy model świadczenia usług publicznych – współpraca administracji publicznej z trzecim sektorem: wyzwania, przeszkody, dobre praktyki*, Jubileusz 10-lecia WSAP, Międzynarodowa konferencja naukowa, Łódź 2005, s. 36; S. Kaczorowska, *op. cit.*, s. 369.

4. ISTOTA PRAWNA UCHWAŁY OKREŚLAJĄCEJ ZASADY KONSULTACJI W SPRAWIE PROGRAMÓW WSPÓLPRACY

Odmierna zaś będzie natura prawna uchwały określającej zasady konsultacji w sprawie omawianych programów. Konsultacje te mają być przeprowadzane w sposób określony w art. 5 ust. 5 u.d.z.p.w. Zgodnie z tym przepisem organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego określa, w drodze uchwały, szczegółowy sposób konsultowania z radami działalności pożytku publicznego lub organizacjami pozarządowymi i podmiotami, wymienionymi w art. 3 ust. 3 u.d.z.p.w., projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji. Uchwała określająca zasady konsultacji spełnia konstytucyjne i ustawowe warunki do traktowania jej jako aktu prawa miejscowego¹⁰. Wprawdzie ustawodawca nie przesądził wprost o takim jej charakterze, nie ulega jednak wątpliwości, że postanowienia tej uchwały mają bezpośredni wpływ na sytuację prawną bliżej nieokreślonej liczby adresatów i mogą mieć zastosowanie w nieograniczonej ilości przypadków w przyszłości.

Uchwała w przedmiocie sposobu konsultacji aktów prawa miejscowego podejmowana jest w ramach upoważnienia ustawowego. Określa sposób konsultacji tych aktów z organizacjami spełniającymi kryteria wskazane w u.d.z.p.w. Jak trafnie podnosi się w orzecznictwie, sam fakt, iż uchwała jest skierowana do określonego rodzaju adresatów, nie pozbawia jej cech generalności. Nie odnosi się bowiem do sytuacji konkretnego adresata, ale wszystkich, którzy spełniają określone kryteria¹¹. Realizacja tej uchwały należy do organu wykonawczego samorządu, ale jej treść nie jest adresowana wyłącznie do tego organu. Zawarte będą tam przepisy określające m.in. podmioty, z którymi dokonywane mają być konsultacje, ich formę i termin spotkania w sprawie konsultacji oraz tryb jego przeprowadzenia, jak również uprawnienia uczestników spotkania do składania uwag.

¹⁰ Zob. wyrok NSA z 11.10.2011 r. (II OSK 1497/11), Lex nr 1070343; wyrok WSA w Olsztynie z 19.10.2010 r. (II SA/OI 665/10), Lex nr 754026; wyrok WSA we Wrocławiu z 17.3.2011 r. (III SA/Wr 15/11), Lex nr 963265; wyrok WSA w Poznaniu z 21.4.2011 r. (IV SA/Po 150/11); wyrok WSA w Opolu z 2.6.2011 r. (II SA/Op 151/11) - dostępne na stronie <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>; rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Mazowieckiego z 17.2.2011 r. (LEX-I.4131.4.2011.MZ), Lex nr 815742.

¹¹ Wyrok NSA z 1.3.2001 r. (SA/Bk 1532/00), Lex nr 55438; wyrok WSA w Olsztynie z 19.10.2010 r. (II SA/OI 665/10), Lex nr 754026.

5. CHARAKTER TERMINU NA PODJĘCIE PROGRAMU WSPÓŁPRACY

W orzecznictwie sądów administracyjnych szczególnie kontrowersje budzi charakter terminu, w jakim organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego podejmuje uchwałę w sprawie rocznego programu współpracy. Ma to istotne znaczenie dla ustalenia wpływu ewentualnego naruszenia tego terminu na ważność uchwały. Zgodnie z art. 5a ust. 1 u.d.z.p.w., program współpracy jest uchwalany do dnia 30 listopada roku poprzedzającego okres obowiązywania programu. W ocenie WSA we Wrocławiu termin na podjęcie programu współpracy z organizacjami pozarządowymi ma charakter zawity, a jego uchybienie stanowi istotne naruszenie prawa skutkujące nieważnością całego programu. Uchwała pozostaje bowiem wtedy w wyraźnej sprzeczności z treścią art. 5a ust. 1 u.d.z.p.w., który należy zaliczyć do grupy przepisów ściśle regulujących procedurę podejmowania uchwał¹². Z tym stanowiskiem nie zgodził się NSA w wyroku z 8.11.2011 r. (II OSK 1824/11)¹³ oraz w wyroku z 24.11.2011 r. (II OSK 2107/11)¹⁴, uznając termin wskazany w art. 5a ust. 1 u.d.z.p.w. za instrukcyjny i podkreślając, że jego uchybienie nie stanowi istotnego naruszenia prawa dającego podstawę do stwierdzenia nieważności uchwały. Sąd słusznie przy tym zauważył, że traktowanie terminu do podjęcia uchwały jako zawitego mogłoby w konsekwencji prowadzić do niewywiązywania się organów stanowiących z obowiązku uchwalenia programu współpracy z organizacjami pozarządowymi i do lekceważenia, a nawet zaniechania takiej współpracy.

6. TREŚĆ PROGRAMÓW WSPÓŁPRACY ORAZ MOŻLIWOŚĆ ICH REALIZACJI

W praktyce opracowywania omawianych programów wiele problemów narzeka ich treść. Wprawdzie przepis art. 5a ust. 4 u.d.z.p.w. wskazuje – w katalogu otwartym – elementy programu współpracy, niektóre z nich budzą jednak wątpliwości. Dotyczą one chociażby wskazania okresu realizacji programu. Roczny program współpracy samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi, jak wynika z samej jego nazwy, wykonywany jest przez okres jednego roku. Nie został natomiast sprecyzowany termin obowiązywania

¹² Zob. wyroki WSA we Wrocławiu: z 4.5.2011 r. (III SA/Wr 112/11); z 19.5.2011 r. (III SA/Wr 142/11); z 20.5.2011 r. (III SA/Wr 133/11); z 25.5.2011 r. (III SA/Wr 127/11); z 7.6.2011 r. (III SA/Wr 200/11); z 28.6.2011 r. (III SA/Wr 221/11); z 29.6.2011 r. (III SA/Wr 153/11); z 6.7.2011 r. (III SA/Wr 176/11); z 6.7.2011 r. (III SA/Wr 228/11); z 14.7.2011 r. (III SA/Wr 162/11) – dostępne na stronie <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>, 15.05.2012 r.

¹³ *Lex* nr 1103446.

¹⁴ <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>, 15.05.2012 r.

programu wieloletniego. W przypadku tego aktu trudno taki termin określać wprost, tym bardziej, że jego uchwalenie ma charakter jedynie fakultatywny. Rozwiązanie to służy swobodnemu planowaniu dłuższej współpracy, w zależności od lokalnych czy regionalnych potrzeb, jak również kadencji organów jednostek samorządu terytorialnego. Trzeba podkreślić, że mimo nieobligatoryjnego charakteru, programy wieloletnie formułowane są w wielu samorządach, ich okres obowiązywania wynosi zwykle 2, 3, 4 lub 5 lat. Ustawodawca pozostawia ponadto pewną swobodę w zakresie ustalania horyzontu czasowego programów rządowych, stanowiąc że są one przyjmowane na okres od roku do 5 lat.

Dużym problemem okazuje się określenie w programie wysokości środków finansowych potrzebnych do jego wykonania. Treści programu współpracy nie można tworzyć w oderwaniu od wielkości środków finansowych, którymi organy administracji publicznej spodziewają się dysponować w prognozowanym okresie. Zarówno jednostki samorządu terytorialnego, jak i organizacje pozarządowe, odczuwają niedobór środków przeznaczanych na realizację zadań zleconych tym organizacjom¹⁵. Art. 5c u.d.z.p.w. przewiduje wprawdzie finansowe wsparcie - przez ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego – resortowych oraz rządowych programów wspierania rozwoju organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 u.d.z.p.w., ale samo opracowanie tych aktów ma jedynie fakultatywny charakter. W tym aspekcie ważna jest również pomoc organizacjom pozarządowym w poszukiwaniu środków finansowych z różnych źródeł zagranicznych, głównie pochodzących z funduszy Unii Europejskiej. W praktyce problematyczne może okazać się, w szczególności, odrębne wskazywanie sum dotyczących poszczególnych zadań czy przedsięwzięć. W okresie objętym programem mogą nastąpić istotne zmiany w tym zakresie związane na przykład z pojawieniem się nowych potrzeb społecznych, co rodzić będzie potrzebę aktualizacji programu i przeprowadzenia całej procedury z tym związanej¹⁶.

W piśmiennictwie zwraca się ponadto uwagę na kłopoty, jakie mogą pojawiać się w kontekście obowiązku określania w programie trybu powoływania i zasad działania komisji konkursowych do opiniowania ofert w otwartych konkursach ofert. W myśl art. 15 ust. 2d u.d.z.p.w. w skład tej komisji muszą wchodzić przedstawiciele organizacji niebiorący udziału w danym konkursie. Nie pozostaje tu jednak bez znaczenia ograniczona liczba tych organizacji w gminach wiejskich. W małych jednostkach, gdzie funkcjonują pojedyncze

¹⁵ E. Bogacz-Wojtanowska, *Współczesne problemy towarzyszące współdziałaniu organizacji pozarządowych z jednostkami samorządu terytorialnego* [w:] *Dziesięć lat reformy...*, s. 663.

¹⁶ P. Jaśkiewicz, A. Olejniczak, *Pożytek publiczny i wolontariat. Komentarz do zmienionych przepisów*, Warszawa 2010, s. 69.

organizacje pozarządowe, ubiegające się o realizację niemal każdego zadania, powołanie komisji w wymaganym ustawowo składzie może w istocie okazać się poważnym problemem¹⁷.

Ostateczna treść konkretnego programu powinna wynikać z oczekiwań partnerów, mogą tam zatem znaleźć się inne, niewskazane wprost przez ustawodawcę, elementy programu. Podnosi się, że ogromną wartością programów współpracy jest właśnie zróżnicowanie wynikające z diagnozy lokalnych i regionalnych problemów, sytuacji organizacji pozarządowych oraz priorytetów władz samorządowych¹⁸. W praktyce szczególnie wskazane okazuje się uwzględnienie w programie nie tylko zlecenia zadań, ale różnorodnych form współpracy pozafinansowej, w tym nieokreślonych wprost w ustawie. Takie pozostawienie swobody w doborze form prawnych jest zgodne z samą istotą współdziałania¹⁹.

7. PODSUMOWANIE

W podsumowaniu prowadzonych rozważań trzeba potwierdzić szeroki zakres podmiotowy programów obejmujący wszelkie organizacje pozarządowe, jak i nieograniczoną tylko do kwestii wymienionych w ustawie treść tych aktów. Programy współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi obowiązują jedynie wewnątrz, są aktami polityki określającymi zakres i formy współdziałania zainteresowanych podmiotów w oznaczonym okresie. Taka natura programów nie ma jednak wpływu na charakter uchwały o zasadach konsultacji (obowiązkowo przeprowadzanych przed przyjęciem programu) spełniającej cechy aktu prawa miejscowego. W praktyce pojawiają się problemy z realizacją programów współpracy wynikające zwłaszcza z ograniczonych środków finansowych przeznaczonych na ten cel. Gdyby jeszcze przyjąć, że ustawowo wskazany termin na przyjęcie rocznego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi ma charakter zawity, naruszenie tego terminu mogłoby skutkować, wbrew intencjom ustawodawcy, nieuchwaleniem programu i niepodjęciem samej współpracy.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ M. Guć, *Program współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi jako wyznacznik polityki władz lokalnych* [w:] *Nowy model świadczenia...*, s. 43.

¹⁹ Zob. Z. Leoński, *Formy współdziałania w samorządzie terytorialnym*, ST 1995, nr 4, s. 55.

BIBLIOGRAFIA**LITERATURA:**

- Bogacz-Wojtanowska E., *Współczesne problemy towarzyszące współdziałaniu organizacji pozarządowych z jednostkami samorządu terytorialnego* [w:] *Dziesięć lat reformy ustrojowej administracji publicznej w Polsce, Ogólnopolska konferencja naukowa Łańcut, 12-14 czerwca 2008 r.*, red. J. Parchomiuk, B. Ulijasz, E. Kruk, Warszawa 2009.
- Duk-Majewska A., *Współpraca samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi* [w:] *Samorząd terytorialny w Polsce i w Europie. Doświadczenia i dylematy dalszego rozwoju*, red. J. Sługocki, Bydgoszcz 2009.
- Duk-Majewska A., *Zasady współpracy organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi* [w:] *Standardy wykonywania władzy publicznej*, red. K. Miaskowska-Daszkiewicz, R.M. Pał, Lublin – Stalowa Wola 2008.
- Guć M., *Program współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi jako wyznacznik polityki władz lokalnych* [w:] *Nowy model świadczenia usług publicznych – współpraca administracji publicznej z trzecim sektorem: wyzwania, przeszkody, dobre praktyki, Jubileusz 10-lecia WSAP, Międzynarodowa konferencja naukowa, Łódź 2005.*
- Jaśkiewicz P., Olejniczak A., *Pożytek publiczny i wolontariat. Komentarz do zmienionych przepisów*, Warszawa 2010.
- Kaczorowska S., *Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi na przykładzie miasta Legnicy* [w:] *Samorząd terytorialny w Polsce i w Europie. Doświadczenia i dylematy dalszego rozwoju*, red. J. Sługocki, Bydgoszcz 2009.
- Leoński Z., *Formy współdziałania w samorządzie terytorialnym*, ST 1995, nr 4.
- Sobczak A., *Formy współpracy organizacji pozarządowych z administracją publiczną* [w:] *Dziesięć lat reformy ustrojowej administracji publicznej w Polsce, Ogólnopolska konferencja naukowa Łańcut, 12-14 czerwca 2008 r.*, red. J. Parchomiuk, B. Ulijasz, E. Kruk, Warszawa 2009.
- Wejzman Z., *Roczne i wieloletnie programy współpracy – metodologia ich tworzenia i implementacji* [w:] *Nowy model świadczenia usług publicznych – współpraca administracji publicznej z trzecim sektorem: wyzwania, przeszkody, dobre praktyki, Jubileusz 10-lecia WSAP, Międzynarodowa konferencja naukowa, Łódź 2005.*

ORZECZNICTWO:

- Wyrok NSA z 1.3.2001 r. (SA/Bk 1532/00), Lex nr 55438
- Wyrok NSA z 11.10.2011 r. (II OSK 1497/11), Lex nr 1070343
- Wyrok NSA z 8.11.2011 r. (II OSK 1824/11), Lex nr 1103446
- Wyrok NSA z 24.11.2011 r. (II OSK 2107/11), <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>
- Wyrok WSA we Wrocławiu z 4.6.2009 r. (III SA/Wr 147/09), Lex nr 517521
- Wyrok WSA w Olsztynie z 19.10.2010 r. (II SA/OI 665/10), Lex nr 754026
- Wyrok WSA we Wrocławiu z 17.3.2011 r. (III SA/Wr 15/11), Lex nr 963265
- Wyrok WSA w Poznaniu z 21.4.2011 r. (IV SA/Po 150/11), <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>
- Wyrok WSA we Wrocławiu z 4.5.2011 r. (III SA/Wr 112/11), <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>
- Wyrok WSA we Wrocławiu z 19.5.2011 r. (III SA/Wr 142/11), <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>
- Wyrok WSA we Wrocławiu z 20.5.2011 r. (III SA/Wr 133/11), <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>
- Wyrok WSA we Wrocławiu z 25.5.2011 r. (III SA/Wr 127/11), <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>
- Wyrok WSA w Opolu z 2.6.2011 r. (II SA/Op 151/11), <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>
- Wyrok WSA we Wrocławiu z 7.6.2011 r. (III SA/Wr 200/11), <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>
- Wyrok WSA we Wrocławiu z 28.6.2011 r. (III SA/Wr 221/11), Lex nr 844628
- Wyrok WSA we Wrocławiu z 29.6.2011 r. (III SA/Wr 153/11), <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>

Wyrok WSA we Wrocławiu z 6.7.2011 r. (III SA/Wr 176/11), <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>
Wyrok WSA we Wrocławiu z 6.7.2011 r. (III SA/Wr 228/11), <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>
Wyrok WSA we Wrocławiu z 7.7.2011 r. (III SA/Wr 243/11), <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>
Wyrok WSA we Wrocławiu z 14.7.2011 r. (III SA/Wr 162/11), <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Małopolskiego z 17.11.2004 r. (PN.II.0911-190/04), OSS 2005, nr 1, poz. 17

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Podlaskiego z 16.12.2008 r. (NK.II.DM.0911-190/08), Lex nr 492948

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Mazowieckiego z 17.2.2011 r. (LEX-I.4131.4.2011.MZ), Lex nr 815742

Katarzyna Wlazlak

***THE ATTENTION IN MATTER OF PROGRAMMES OF CO-OPERATION PUBLIC
ADMINISTRATION WITH NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS***

The article defines some problems connected with creating and the realization of programmes of co-operation public administration with non - governmental organizations. These problems join both with programmes of organs of government administration, as and the organs of territorial self-government. Authoress represents question which appear in this range in literature of object and in jurisdiction. They concern especially the subjective range of co-operation, legal nature of programmes of co-operation as well as the act about principles of consultation in matter these programmes. The character of time arouses the controversies on resolution programmes, content of these acts also, and at last possibility of their realization.